

A HATÁRRENDŐRSÉG BŰNMEGELŐZÉSI FELADATAI A XX. SZÁZAD ELSŐ NEGYEDÉBEN

Az országhatár mentén, annak kialakulásától kezdve folyamatosan végeztek, illetőleg végeznek határőrizeti, rendészeti, ha úgy tetszik rendőrségi feladatokat is. A végrehajtók elnevezésétől függetlenül a tennivalók adottak voltak, melyekben mindig szerepet kapott a bűnmegelőzés. Gondoljunk csak az államalapításkori örökre, lövőkre, a határispánságokra, később a határőrvidékekre.

Az 1829. október 24-én kelt uralkodói határozat alapján, az udvari kamara 5882 számú rendeletével állított fel határőrséget, melynek feladata volt:

- a határ és kereskedelmi, valamint a kiegészítő vámhivatalok szolgálatának felügyelete;
- a határellenőrzés javítása;
- a csempészet visszaszorítása.

1835-ben, 18 326 fő volt a határőrség létszáma és jelentős eredményeket ért el. 1843. augusztus 21-én az udvari kamara, a 14831. számú rendeletével egyesítette a határőrséget és a – néhány évvel korábban felállított – jövedéki őrséget, mellyel létrejött a Császári Királyi Pénzügyőrség. A kiegyezés után Magyar Királyi Pénzügyőrség lett, melynek feladatai között szintén több határ menti tennivaló szerepelt. Mellette vámőrség is teljesített határ menti szolgálatot. A horvát határőrvidék megszűnése után 1871. január 1-jétől, az újonnan létrehozott Magyar Királyi Vám- és Adóőrség vette át a határőrizeti feladatokat. 1866-ban egyesítették a Pénzügyőrséget a Vám- és Adóőrséggel. Az új testület elnevezése Magyar Királyi Pénzügyőrség lett, amelyet 1896-tól karhatalmi egységként is elfogadtak, 1922-ig. A Tanácsköztársaság idején a pénzügyőrséget lefegyverezték, és az állományt beosztották a Vörös Őrségbe. 1921 őszétől az államhatár őrzését a Magyar Királyi Vámőrség látta el, melyet e feladatkörben 1932. október 1-jén, a Magyar Királyi Határőrség váltott fel. 1891-től a Magyar Királyi Csendőrség is látott el határszéli szolgálatot, határőrizeti, határrendészeti feladatokkal.

1. A Határrendőrség

Az első határrendőrség, a fővárosi rendőrség után a második állami rendőrség volt, amelynek felállításáról az 1903. évi VIII. törvénycikk rendelkezett, de a tényleges végrehajtás – a 12. §-ban kapott felhatalmazás alapján – 1906. január 15-én történt meg. Az életbeléptetésről, az 1905. december 9-én hozott minisztertanácsi határozat értelmében, az 5692/1905. (XII. 29.) ME. számú rendelet döntött. A végrehajtásra, a belügyminiszter 91000/1905. (XII. 29.) BM szám alatt körrendeletet adott ki, melynek mellékletét képezte az ugyan-e tárgyú, 117 szakaszból álló utasítás.

A törvényi rendelkezések (2. §), illetőleg a mellékletként kiadott utasítás, rendkívül részletesen szabályozta a határrendőrség hatáskörét és feladatait.

- A határon átkelők figyelemmel kísérése, a határ mentén felmerülő, államrendészeti szempontból fontosabb mozzanatokról és eseményekről tájékozásszerzés és az észleleteknek az illetékes hatóságokkal való közlése. A cél volt, megakadályozni az állam biztonságának és nyugalmának megzavarását.
- A külföldiek bejelentésére és lakhatására vonatkozó szabályok végrehajtása.
- A kémkedés megakadályozása, esetleg a kémeknek letartóztatása.

Az utasítás kitért arra, hogy a kémkedés úgy béke, mint háború idején, polgári és katonai egyének által, egyaránt elkövethető. A gyanús egyéneket, főleg a külföldieket figyelemmel kellett kísérni, kilétüket meg kellett állapítani, ha az igazolásra felszólításnak nem tettek eleget, akkor őket le kellett tartóztatni. A beszerzett adatoknak megfelelően, a letartóztatott személyeket vagy a királyi ügyészségnek, vagy a királyi járásbírósnak kellett átadni, ha bűncselekmény alapos gyanúja nem volt megállapítható, de egyéb törvényes elegendő ok fennállt, az országból ki kellett őket utasítani. Ha csak gyanús körülmény állt fenn, akkor az érintett személyeket figyelemmel kellett kísérni, és róluk az illetékes katonai parancsnokságnak, polgári egyének esetében a belügyminiszternek jelentést kellett tenni. *„A kémkedés lehető megakadályozása céljából, éber figyelemmel kísérendők továbbá, a postagalamboknak külföldről behozatala, az ezekkel való gyakorlatok és kísérletek is. A határrendőrség a hatósági területen levő összes postagalambokat – a katonai galambposta állomásokon lévők kivételével – írja össze. Ez összeírásból egy kimutatás készítenendő, melyben a tulajdonos nevét, foglalkozását, a galambok tartására szolgáló helynek nevét, a postagalambok számát, fajtát és repülési irányát fel kell tüntetni. E mellett azután különösen megfigyelendő, hogy ki kap idegen országból a saját vagy más címére postagalambot, úgyszintén és főleg az, aki idegen országból a saját vagy más címére érkezett postagalambot Magyarország területén felbocsát vagy azokkal bármiféle repülési gyakorlatot végez.”* Ellenőrizni kellett a külföldről érkező léghajók utasait, a drót nélküli táviratozás és az optikai távjelzés eszközeit. A határ menti erődítményekről fényképfelvételeket, vagy rajzokat készítő személyeket, a legközelebbi rendőrhatalóság elé kellett kísérni.

- A szomszéd állam lakói részéről személyek és tárgyak ellen jöhető erőszak meggátolása, különösen pedig katonai védművek, az ország határának megjelölésére szolgáló határjelek, jelzők, katonai vagy polgári hatóság által felállított földmérési jelek megrongálásának, megsemmisítésének, vagy megváltoztatásának megakadályozása és feljelentése. E körbe tartozott a határszélen lakók személy- és vagyonbiztonságának védelme, az ellenük intézett támadások megelőzése.
- Kitiltott, rendőrileg kifogás alá eső és magukat igazolni nem tudó gyanús egyéneknek az állam területére belépésben való megakadályozása. Cél volt, hogy az államra veszélyes elemek az ország területére be ne léphessenek. Az intézkedések során kiváló tapintattal kellett eljárni.
- Nyomozott vagy valamely büntetendő cselekménnyel gyanúsított, s a törvények vagy a fennálló szabályok értelmében előzetesen letartóztatható egyéneknek a határszélen való letartóztatása. Kiemelt feladat volt a körözött személyek elfogása, illetőleg annak megakadályozása, hogy az érintettek a büntető igazságszolgáltatás elől, külföldre meneküljenek. A végrehajtás érdekében megfelelő nyilvántartásokat kellett vezetni.
- A határszélen letartóztatott s a toloncsabályok rendelkezései alá eső egyének eltoloncolása, külföldről érkező toloncok átvétele és továbbítása.

- Fegyverek, lőszeres és hadiszerek ki vagy bevitelének ellenőrzése, valamint tilalom esetén ilyenek és más tárgyak kivitelének és behozatalának megakadályozása. A fegyverek határon történő átviteléhez belügyminiszteri engedélyre volt szükség, de bizonyos mennyiség esetében, e jogkört leadhatta a határszéli rendőrkapitányságoknak. Ez béke idősokra vonatkozóan – hadi fegyverek kivételével – meg is történt.
- Hadköteles egyének kiszökésének megakadályozása.
- Nőcsempészet meggátolása. Különösen fontos erkölcsrendészeti feladat volt az utazó közönség feltűnés nélküli megfigyelése, minden titkolt és leplezett nőcsempészet, illetőleg kivándorlás ürügye alatti leánykereskedés megakadályozása végett. A nőcsempészet miatti büntetettokről nyilvántartást kellett vezetni. E feladatnál részletesen rögzítésre került az igazoltatás módja, a továbbutazás megakadályozása, a haladéktalan eljárás foganatosítása, ha külföldi az elkövető, az országból való kitiltása. A kicsempészni szándékolt nőket, illetőségi helyükre kellett visszaküldeni, illetőleg visszakísérni. Szükség esetén, a külföldről érkezők tekintetében, a Magyarországon működő konzulátust kellett értesíteni. Ha a nőcsempészt nem sikerült megelőzni, illetőleg megakadályozni, a rendelkezésre álló adatokról, az illető állam központi rendőrhatalóságát, az érintett város rendőrhatalóságát haladéktalanul, táviratilag értesíteni tartozott, az adatot beszerző határrendőri egység. A megelőzés érdekében a határrendőrségnek joga volt a szállodákban, a magánházakban, a bordélyokban és a foglalkozást közvetítő irodákban ellenőrzést végezni.
- A határszéli vasúti és gőzhajó állomásokon az államrendőri és közbiztonsági teendők ellátása és a közegészségügyi szabályok betartásának ellenőrzése. Az államrendőri teendőket különös gonddal kellett teljesíteni azokon a helyeken, ahol az állam biztonságát és nyugalomát veszélyeztető elemek leginkább megfordultak. Fokozott figyelmet kellett fordítani a kivándorlás korlátozására, a végrehajtás ellenőrzésére. A személy- és teherforgalomra tekintettel, fontos érdek volt, a közbiztonsági szolgálat ellátása és az egészségügyi szabályok betartásának ellenőrzése. A közbiztonsági szolgálat a személy- és vagyonbiztonság megóvására, az ellenük elkövetett bűncselekmények nyomozására terjedt ki.
- Határszélen lévő szállodák, vendéglők, korcsmák, kávéházak és egyéb nyilvános helyek ellenőrzése. A terület közegei kötelesek a nyilvános helyeken minél gyakrabban megfordulni, a gyanús elemeket és tárgyakat ellenőrizni, felkutatni.
- Azon határvonalon, hol útlevélkötelezettség áll fenn, az útlevelek vizsgálata, határátkelési igazolványok kiállításai. Azon vonatknál, amelyeknek utasai vámvizsgálat miatt nem kényszerülnek leszállni a vasúti szerelvényről, az útlevélvizsgálatot a vonaton kellett teljesíteni. A vonatokat kísérő személyzet tagjai nem estek útlevélvizsgálat alá, a hajók személyzete viszont igen. Utóbbiak esetén, a megszabott időn és helyen kívül eszközölt vizsgálatokért, díjat kellett fizetni. A vonatokon, a hajókon, a közutakon, egyéb utakon történő útlevélvizsgálat teljesítésének mikéntje, több oldalon keresztül került meghatározásra.
- Az útlevél szabályozás áthágása, tilos visszatérés, nőcsempészet, a külföldiek bejelentésére és lakhatására vonatkozó szabályok megszegése által elkövetett kihágások eseteiben első fokon való rendőri büntető bírászkodás.
- A csempészet megakadályozásában való közreműködés és az erre hivatott közegek támogatása. A határrendőrség eközben a pénzügyi, az erdészeti, az állatorvosi és más közegekkel együttműködni tartozott, őket rendőri segédkezésben, támogatásban részesítette. A csempészetben tetten érteket előállította, a szökésben lévőket üldözte és

elfogás esetén, az illetékes hatóságnak átadta. „A határrendőrség a csempészettel összefüggő büntetendő cselekmények vagy azok alapos gyanújának kinyomozása iránti az állami hatóságoktól vett megkereséseknek lehetőleg megfelelni s az illető hatóságot útbaigazítani és támogatni tartozik. A nyomozásban való közreműködésre a határrendőrség csak annyiban s abban a mérvben köteleztetik, amennyiben ezt rendes teendői elhanyagolásának veszélye nélkül elvégezheti.”

A 91000/1905. BM számú körrendelet IV. fejezetét kitöltő szolgálati utasítás rögzítette a határrendőrség eljárásánál irányadó szabályokat, többek között azt, hogy a határrendőrség teendői a megelőzés, a felfedezés és a bíraskodás. „A határrendőrség megelőző működésének ott van helye, midőn a megfigyelés vagy valamely oldalról jött jelentés folytán alaposan vélelmezhető, hogy törvényekbe, ministeri rendeletekbe ütköző tiltott cselekménynek elkövetése készül. A megelőzés érdekében történő tényleges közbelépésnél a főgond arra fordítandó, hogy a közbelépést alapos indok, gyanú vagy tény támogassa.”

A határrendőrség illetékessége a határ menti településekre terjedt ki, általánosságban mintegy 40 kilométeres mélységi sávot érintően.

A testület, a hozzá utalt ügyekben jogosult volt, a területén lévő csendőrség és helyi rendőrség közreműködését közvetlenül igénybe venni. A támogatás, karhatalom nyújtásában, megfigyelés végzésében, vagy valamely nyomozási cselekmény végrehajtásához adott segítségben nyilvánulhatott meg.

Szolgálati tekintetben közvetlenül a belügyminiszter rendelkezése alatt állt, de tartozott eleget tenni az illetékes főispán felhívásának, illetőleg más hatóság megkeresésének. A rendes közigazgatási elsőfokú rendőrhatalóságokkal (főszolgabíró, városi rendőrkapitány) mellérendelt viszonyban állt és köteles volt kölcsönösen együttműködni.

A határrendőrség legnagyobb létszáma teljes feltöltöttségekor sem haladta meg a 620 főt. E fölé a Tanácsköztársaság idején emelkedett a nyugati határszakaszon határrendőrségi feladatokat ellátó Vörös Őrség létszáma.

A világháború alatt a testület működése „többnyire hadtáp-, sőt hadműveleti területre” esett, ahol igen értékes szolgálatokat teljesített, amivel a „hadvezetőség ismételt elismerését vívta ki”.

A háborút követő békediktátum következtében, a fiumei rendőrség és a határrendőrség volt működési területe – a soproni határszéli kapitányság egyes részeinek kivételével –, az új országhatáron kívülre került.

A proletárdiktatúra alatt, a határrendőri feladatokat is a Vörös Őrség látta el. Ehhez magába olvasztotta – a többi rendőri és a csendőri egységekhez hasonlóan – a határrendőrségi állományt is.

Az október 1-jén keltezett, a rendőrség államosításáról szóló 5047/1919. M. E. számú rendelet 3. §-ának rendelkezése folytán, az 1903: VIII. törvénycikk alapján „különös hatáskörrel rendelkező” határrendőrség, az ezen rendelet alapján, „általános rendőrségi hatáskörrel felruházott magyar állami rendőrség országos egységes szervezettel, egységes létszámot alkot”.